Acta Baltico-Slavica

Acta Baltico-Slavica, 46
Warszawa 2022

Article No. 2867
DOI: 10.11649/abs.2867
Citation: Geben, K. (2022). Język polski w krajobrazie językowym Wilna. *Acta Baltico-Slavica*, *46*, Article 2867. http://doi.org/10.11649/abs.2867

Kinga Geben
Uniwersytet Wileński
Wilno
kinga.geben@flf.vu.lt
http://orcid.org/0000-0001-6107-0190

Język polski w krajobrazie językowym Wilna

Znaki językowe w przestrzeni publicznej miasta są określane mianem „krajobrazu językowego" (dalej KJ; ang. *linguistic landscape*) (Spolsky, 2009, s. 26). W ostatnich dziesięcioleciach stały się przedmiotem badań językoznawczych (Backhaus, 2007; Gorter, 2006; Spolsky, 2009) i semiotycznych (Jaworski & Thurlow, 2010). Socjolingwiści podkreślają związek KJ z relacjami międzygrupowymi, żywotnością etnolingwistyczną, sytuacją ekonomiczną na danym obszarze, tożsamością i wielojęzycznością społeczeństwa (Backhaus, 2007, ss. 6–11). Nie sposób KJ oddzielić od kwestii relacji międzygrupowych i polityki językowej. Od początku badań KJ (Landry & Bourhis, 1997, s. 23) uważano, że język stosowany na znakach publicznych jest symbolicznym wskaźnikiem mocy językowej. Z fizycznej obecności znaku wynika, które z języków są uznane za prestiżowe w przestrzeni publicznej i prywatnej, co z kolei wskazuje na pozycję społeczną osób, które identyfikują się z tymi językami (Dagenais i in., 2009, s. 254).

Celem artykułu jest analiza użycia polskich znaków językowych w przestrzeni publicznej w Wilnie i znalezienie odpowiedzi na pytanie, jakie są przyczyny obecności lub nieobecności języka polskiego w KJ Wilna w roku 2022. Przedmiotem badań są napisy w języku polskim znalezione w przestrzeni publicznej w Wilnie

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

w 2021/2022 roku i utrwalone przeze mnie na zdjęciach. W celu zebrania danych do badań, sfotografowano wszystkie znaki w języku polskim na zewnątrz budynków znajdujących się w granicach Starówki wileńskiej[1]. W wyniku eksploracji prowadzonej od grudnia 2021 do maja 2022 roku zgromadzono 52 zdjęcia napisów, na których występuje język polski. Znaki zostały zanalizowane według metody przyjętej w badaniach KJ (zob. Backhaus, 2006, s. 55), podzielono je według specyfiki językowej na znaki: (1) jednojęzyczne (treść wyrażona w jednym języku), (2) polifoniczne (identyczna treść jest wyrażona w co najmniej dwóch językach) oraz (3) mieszane (na nich występują przynajmniej dwa języki, ale treść napisów nie jest identyczna). Ponadto podzielono znaki na publiczne i prywatne. Znaki publiczne, inaczej zwane „odgórnymi" (ang. *top-down*), są „oficjalnymi znakami umieszczanymi przez rząd lub odpowiednie instytucje" (Gorter, 2006, s. 3, tłum. K. G.), a znaki prywatne („oddolne", ang. *bottom-up*) są nieoficjalnymi znakami umieszczanymi przez komercyjne firmy, prywatne organizacje lub przez zwykłych ludzi (Gorter, 2006, s. 3). Wśród nich wyszczególniono znaki o prymarnej funkcji informacyjnej, pamiątkowej i artystycznej. W artykule podano wyniki ankiety dotyczącej postaw wobec napisów w języku polskim, przeprowadzonej wśród mieszkańców Wilna.

Z niniejszych badań wyłączono epitafia cmentarne, które znajdują się na Starówce wileńskiej, ponieważ stanowią obiekt badań epigraficznych (Syrnicka, 2001; Tolkačevski, 2013) i przywołują osobliwy „archipelag pamięci" (Kasner, 2019, s. 9). Upamiętniają śmierć konkretnej osoby, są oddzielone od publicznej przestrzeni miejskiej murem cmentarnym (kościelnym) i zachowały się ze względu na wartość historyczno-pamiątkową, nawiązującą do sfery sacrum, dlatego nie stanowią przedmiotu mojej analizy. Istnieją również nazwy pochodzenia polskiego we współczesnej urbanonimii w zapisie litewskim, np. Sirokomlės aleja, Batoro Kelias. Urbanonimy stanowią przedmiot badań onomastycznych i historyczno-językowych (Geben, 2018; Walkowiak, 2018), w niniejszym artykule ograniczam się jedynie do napisów w języku polskim.

Wilno jako miasto wielu języków i kultur, w którym co piąty mieszkaniec należy do mniejszości narodowej, przyciągało uwagę badaczy KJ (Moore, 2018; Muth, 2008). Istnieją prace porównawcze KJ ulic Tallina i Wilna (Kedars & Verschik, 2019) oraz Wilna i Kiszyniowa (Muth, 2012). Specyfiką funkcjonowania języka polskiego w Wilnie jest jego forma mówiona, mieszkańców cechuje wielojęzyczność oraz naprzemienne używanie kilku języków (Geben & Zelinska, 2021; Masojć, 2020). Nie jest to cechą wyłącznie mieszkańców Wilna. Jednak porównanie KJ miejscowości zamieszkanych przez mniejszość polską na Litwie i kaszubską w Polsce (Dołowy-Rybińska, 2017) ukazuje istotną różnicę w funkcjonowaniu języka, korzystniej na tym tle sytuując język kaszubski:

[1] Badany obszar nieco wykracza poza granice ścisłej Starówki, kilka napisów pochodzi z ulic należących do szerzej rozumianego centrum Wilna.

Gdy trudno jest usłyszeć na ulicy, w sklepie czy w urzędzie ludzi rozmawiających ze sobą w języku mniejszościowym, przybywa dwujęzycznych znaków, szyldów oraz tabliczek informacyjnych w miejscach publicznych (Dołowy-Rybińska, 2017, s. 80).

Zdaniem badaczy (Muth, 2008, s. 141) język polski w KJ Wilna nie występuje poza kontekstem religijnym. Odnotowano też brak języka polskiego w KJ miast uzdrowiskowych na Litwie (Ruzaitė, 2017). Poza tym język polski rzadko pojawia się na ogłoszeniach prywatnych nawet w miasteczku Podbrodzie (lit. Pabradė), gdzie mniejszość polska stanowi 42,5% (Gruodytė, 2016, s. 254). W monografii poświęconej sztuce ulicy (Moch, 2016, s. 110) przyczyny nieobecności polskiego graffiti w Wilnie badacz upatruje w braku licznej grupy polskiej młodzieży oraz niechęci do „drażnienia" litewskich graficiarzy.

Dane ostatniego spisu ludności (*Lietuvos gyventojai 2021 metais. Lietuvos Respublikos 2021 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatai*, 2022) wskazują, że w 2021 roku Wilno zamieszkiwało 556 490 osób, odsetek polskiej narodowości wynosił 15,4% (85 438), na Litwie zaś liczba mieszkańców 1 stycznia 2021 roku wynosiła 2 810 761 osób (zob. tabela 1). Większa część ludności Litwy mieszka w miastach (68,2%), w Wilnie zaś zmienia się skład narodowościowy nie tylko ze względu na asymilację, lecz również ze względu na wewnętrzną migrację ludności: w ciągu ostatnich trzech lat odsetek Polaków w Wilnie zmniejszył się o 3% (por. Dane Samorządu m. Wilno, 2022; Geben, 2013, s. 219).

Tabela 1. Skład narodowościowy Litwy i Wilna. Źródło: *Lietuvos gyventojai 2021 metais. Lietuvos Respublikos 2021 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatai* (2022). Opracowanie własne

	Litwa	**%**	**Wilno**	**%**
Ogół mieszkańców	2 810 761	100	556 490	100
Litwini	2 378 118	84,6	373 511	67,1
Polacy	183 421	6,5	85 438	15,4
Rosjanie	141 122	5,0	53 886	9,7
Białorusini	28 183	1,0	15 153	2,7
Ukraińcy	14 168	0,5	4 688	0,8
Inne narodowości (Żydzi, Łotysze, Tatarzy, Romowie po ok. 0,1%)	16 116	0,6	5 705	1,0
Brak danych o narodowości	49 633	1,8	18 109	3,3

Politykę językową na Litwie nadzoruje Inspekcja Językowa Państwowej Komisji Języka Litewskiego przy Sejmie Republiki Litewskiej, która ma prawo nakładania mandatów zgodnie z Ustawą o języku państwowym Republiki Litewskiej (*Lietuvos*

Respublikos valstybinės kalbos įstatymas, 1995, art. 24). Zgodnie z wymienioną ustawą, oficjalne, ujednolicone nazwy miejscowości w Republice Litewskiej muszą być zapisane w języku państwowym; nazwy wszystkich firm, instytucji i organizacji działających na terenie Republiki Litewskiej muszą być zapisane w języku państwowym zgodnie z normami języka litewskiego i regulaminem zatwierdzonym przez Państwową Komisję Języka Litewskiego przy Sejmie Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas*, 1995, art. 14–18). W wypadku dwujęzycznych napisów na budynkach należących do mniejszości narodowych i wspólnot religijnych język litewski powinien być zapisany jako pierwszy w kolejności. Za nieużywanie języka państwowego w pracy i korespondencji urzędowej w Republice Litewskiej, składanie dokumentów w języku niepaństwowym oraz za inne wykroczenia, związane z niewłaściwym stosowaniem języka państwowego, wymienione w Kodeksie wykroczeń administracyjnych Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso*, 2015, art. 497–503) przewidziano grzywny w wysokości od 60 do 400 euro.

Współcześnie na oficjalnych tablicach informacyjnych dominuje język litewski i język angielski. Tablice podlegają szczegółowej obserwacji i regulacjom. Historyczna spuścizna z czasów sowieckich została usunięta z KJ Wilna (Moore, 2018). Zachowały się niektóre tablice polskie odwołujące się do polsko-litewskiego dziedzictwa kulturowego z okresu międzywojennego. W dominującej przestrzeni litewskich znaków powstają nowe napisy wielojęzyczne dotyczące pomników i miejsc ważnych dla historii i kultury dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, np. z inicjatywy Ambasady RP w centrum Wilna stanęła multimedialna rzeźba – ławeczka z okazji 250-ej rocznicy urodzin M. K. Ogińskiego z napisami w językach litewskim, polskim i angielskim. Mimo że na ulicach miasta dominują napisy litewskie lub litewsko-angielskie, w ogłoszeniach prywatnych spotykamy też język rosyjski, który nie jest analizowany w artykule. Przedstawione poniżej wyniki dla języka polskiego są rezultatem skrupulatnych poszukiwań tych znaków w przestrzeni Starówki wileńskiej.

Wyniki badań

Pięćdziesiąt dwa napisy polskie lub z elementami języka polskiego, które pojawiły się na budynkach i obiektach różnego typu (por. Backhaus, 2006, s. 55) na terenie Starówki wileńskiej, podzielono na jednojęzyczne (treść jest wyrażona w jednym języku), polifoniczne (ta sama treść jest wyrażona w co najmniej dwóch językach) oraz znaki mieszane, na których występują przynajmniej dwa języki, ale treść napisów nie jest identyczna. Ponadto wszystkie znaki ze względu na ich fundatora i współcześnie pełnione funkcje podzielono na publiczne i prywatne (zob. tabela 2).

Tabela 2. Wyróżnione typy znaków. Opracowanie własne

Znaki polskie	**Podział znaków w zależności od ich składu językowego**			**Podział znaków ze względu na ich fundatora i funkcje**	
	jednojęzyczne	polifoniczne	mieszane	publiczne	prywatne
52	15	33	4	11	41
100%	28,8%	63,5%	7,7%	21,2%	78,8%

Do kategorii jednojęzycznych należą przede wszystkim zachowane znaki z okresu międzywojennego: „Magistrat m. Wilna" (ul. Skapo[2] 8), „Zarząd Miejski w Wilnie" (ul. Islandijos 3, zob. zdjęcie 1), najliczniej reprezentowane są pokrywy kanalizacyjne z napisem „Gaz" (ul. Skapo 4 i podobne cztery pokrywy na ul. Vilniaus).

Zdjęcie 1. Przedwojenna pokrywa kanalizacyjna opatrzona napisem „Zarząd Miejski w Wilnie". Fot. K. Geben

Zachowały się oryginalne tablice pamiątkowe: „Tu zakończył żywot Władysław Syrokomla 3/15 września 1862 r." (ul. Barboros Radvilaitės 3) oraz tablice pamiątkowe z okresu dwudziestolecia międzywojennego na dziedzińcach Uniwersytetu Wileńskiego (ul. Universiteto 5):

W hołdzie / Komisji Edukacji Narodowej / 1773–1923;

Ks. Marcin Odlanicki / Poczobut T.J. / *30 X 1728 r. w Słomiance Z. Grodzieńskiej / + 20 II 1810 r. w Dyneburgu Koleg. Jezuitów. / Mąż wielkiej nauki i prawego charakteru / Obserwatorium Astronomicznego Akademii / Wileńskiej Organizator. Szkoły Głównej / dzielny i troskliwy rektor 1780–1799 r.

[2] W artykule zastosowałam ujednolicony zapis współczesnych nazw ulic w języku litewskim.

Zachował się napis na pomniku przedwojennego działacza społecznego: „Józef Montwiłł" (ul. Traką 9) oraz na pomniku z popiersiem kompozytora: „Stanisławowi Moniuszce – Wilno MCMXXII" (ul. Vilniaus 30). Przedwojenny jednojęzyczny napis figuruje pod popiersiem Juliusza Słowackiego: „Tu mieszkał Juljusz Słowacki" (ul. Pilies 22). Na brzegu Wilenki (ul. Maironio 15) znajdziemy pomnik, który można potraktować jako epitafium lub napis pamiątkowy:

Tu obok w Wilence / dn. 23 kwietnia 1931 r. / zginął śmiercią bohatera / Mieczysław Dordzik / ucz. szkoły rzemieślniczej / ratując z fal pamiętnej / powodzi małego / Chackiela Charmaca / ów czyn dziecka Wilna / z chrześcijańskiej miłości / bliźniego zrodzony ucz / ciła tym pomnikiem / ludność wileńska / + Nie szukam, co mnie / pożyteczne jest, ale / co wielom. Kor.10.55.

Jako znak potraktowano również napis w języku polskim „Pogotowie Ratunkowe", który dziś można dostrzec spod opadającego tynku elewacji kamiennicy przy ul. Pranciškonų 4a.

Wśród czterech znaków mieszanych znalazły się elementy polskie pojawiające się na reklamach: nazwa komercyjnego radia „Znad Wilii 103.8 FM", reklama wystawy zawierająca nazwę ulicy „Niemiecka", zapisaną w 6 wersjach językowych oraz tabliczka informacyjna, cytująca nazwę polską na budynku przy ul. Vytauto 17:

Šiuose namuose / 1927–35 metais / veikė pirmoji / Vilniaus radijo stotis[3] / Rozgłośnia Wileńska / Polskiego Radia.

Jako jeden mieszany znak potraktowałam artystyczną kompilację tabliczek i plakietek na murze na ul. Literatų z cytatami z utworów różnych poetów i pisarzy, gdzie wśród dwustu innych napisów znalazło się siedem płytek z nazwiskami zapisanymi po polsku: I. K. Gałczyński, J. Kraszewski, J. Słowacki, A. Mickiewicz, W. Syrokomla, Cz. Miłosz, W. Szymborska. Dekoracyjne płytki i inne obiekty umieszczone przez artystów litewskich na murze przylegającym do ulicy tworzą jeden projekt artystyczny.

Najliczniejszą grupę stanowią znaki polifoniczne (33), wśród nich najwięcej jest tablic pamiątkowych związanych z A. Mickiewiczem (9 znaków) i Cz. Miłoszem (3 znaki). W grupie polifonicznych najliczniej prezentowane są dwujęzyczne napisy o identycznej treści polsko-litewskiej (22 znaki). Do grupy polifonicznych zaliczono również jeden palimpsest na ul. Žemaitijos 9 w języku polskim i jidysz, odsłonięty spod tynku: „Sklep nafta / sol / prima". 10 pozostałych znaków polifonicznych, które udało się znaleźć i utrwalić na zdjęciach, zawierają tekst w trzech lub więcej wersjach językowych: w języku litewskim, polskim i co najmniej jednym innym języku. Grupa ta obejmuje 6 znaków trójjęzycznych oraz 4 znaki zawierające napisy w czterech lub więcej językach.

[3] „W tym domu w latach 1927–1935 działała pierwsza rozgłośnia radiowa Wilna" (tłum. z lit. K. G.).

Dwujęzyczne tablice pamiątkowe w języku litewskim i języku polskim dotyczące ważnych postaci związanych z Wilnem są umieszczane przez różne organizacje społeczne. Zawierają pierwszy napis w języku litewskim, następnie tej samej wielkości – napis w języku polskim, np. z inicjatywy Polaków wileńskich upamiętniono miejsce pobytu papieża w dwóch językach (litewskim i polskim):

Lankydamasis Lietuvoje / 1995 m. rugsėjo 5 d. šioje bažnyčioje / su lenkų bendruomene susitiko / Šventasis Tėvas / Jonas Paulius II / Ojciec Święty / Jan Paweł II / podczas pielgrzymki na Litwę / 5 września 1993 r. w tym kościele / spotkał się ze społecznością polską / FKPLIM-2003 (ul. Dominikonų 8).

Niewątpliwie do krajobrazu językowego i historii pamięci miasta należą dwujęzyczne tablice pamiątkowe tzw. Mickiewiczowskie oraz tablice poświęcone Stanisławowi Moniuszce, Józefowi Zawadzkiemu, Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu, Ferdynandowi Ruszczycowi.

Šiame name 1822–XII gyveno / Adomas Mickevičius / Čia buvo redaguojama / poema „Gražina" / W domu tym XII–1822 mieszkał / Adam Mickiewicz / Tu był redagowany / poemat „Grażyna" (ul. Bernardinų 11);

Vilniaus universitetas / Namas, kuriame gyveno / Adomas Mickevičius / Dom, w którym mieszkał / Adam Mickiewicz (ul. Bernardinų 11);

Šiame pastate nuo 1823–X–23 iki 1824–IV–1 / kartu su kitais filomatais buvo kalinamas / Adomas Mickevičius / Čia vyksta „Vėlinių" III dalies veiksmas / W tym budynku od 23–X–1823 do 21–IV–1823 / był więziony wraz z innymi filomatami / Adam Mickiewicz / Tu rozgrywa się akcja „Dziadów" części III (ul. Aušros Vartų 7a);

1824–XI–6 (X–25) iš šių namų išvyko / ištremtas į Rusiją / Adomas Mickevičius / visam laikui palikdamas Vilnių / Z tego domu / wyjechał w dniu 6–XI (25–X)1824 r. / zesłany do Rosji / Adam Mickiewicz / opuszczając Wilno na zawsze (ul. Didžioji 22);

Čia/ 1840–1858 metais / gyveno lenkų kompozitorius / Stanislovas / Moniuška / Tu / w latach 1840–1858 / mieszkał / kompozytor polski / Stanisław / Moniuszko (ul. Vokiečių 26);

Šiame name įžymus lenkų / spaustuvininkas ir leidėjas / Juozapas Zavadzkis / (1781–1838) / 1805 m. įsteigė spaustuvę / 1810 m. knygyną / čia 1822 m. birželį / pirmąkart išspausdintas / Adomo Mickevičiaus / poezijos rinkinys / „Baladės ir romansai". / W tym domu wybitny / polski wydawca i księgarz / Józef Zawadzki / (1781–1838) / założył drukarnię w 1805 r. / i księgarnię w 1810 r. / tu w czerwcu 1822 r. / po raz pierwszy drukiem / wydano poezje / Adama Mickiewicza / „Ballady i romanse" (ul. Šv. Jono 4);

Juzefas Ignacas Kraševskis / 1812 VII 28 1887 III 19 / įžymus lenkų rašytojas ir istorikas, / „Athenaeum" leidėjas, istorinės monografijos / „Vilnius" kūrėjas gyveno / ir kūrė šiame name 1832–1835 metais. / W 1832–1835 r. w tym domu mieszkał / i tworzył wybitny polski pisarz i / historyk, wydawca pisma „Athenaeum" / twórca monografii historycznej „Wilno" / Józef Ignacy/ Kraszewski / 28 VII 1812 19 III 1887 (ul. Pilies 24);

Šiame name gyveno / dailininkas, scenografas / iškilus visuomenės ir kultūros veikėjas. / Vilniaus universiteto profesorius (1919–1936) / Ferdinandas Ruščicas / (1870–1936) / Tu w latach 1923–1935 mieszkał / Ferdynand Ruszczyc / malarz scenograf. / Wybitny działacz społeczno-kulturalny. / Profesor Uniwersytetu Wileńskiego (1919–1936) (ul. Pilies 22, wewnętrzne podwórko).

W zebranym materiale wyróżniono 11 współczesnych napisów o funkcji informacyjnej ufundowanych przez władze miasta lub instytucje państwowe. Trudno jednak jednoznacznie ocenić, czy prywatna inicjatywa upamiętnienia miejsca w zaakceptowanej przez władze formie ostatecznie jest znakiem tylko prywatnym czy publicznym. Do publicznych o funkcji informacyjnej zostały zakwalifikowane jedynie napisy na urzędach, szkołach i współczesne tablice informacyjne, ufundowane przez władze miasta.

Wśród nich jest pięć znaków w języku litewskim i polskim. Do takich należy napis na liceum znajdującym się na Starówce „Adomo Mickevičiaus licėjus / Liceum im. Adama Mickiewicza", oficjalne dwujęzyczne napisy, które figurują na budynku Ambasady RP i Instytutu Polskiego w Wilnie. Od 2016 roku istnieje w Wilnie jedna nazwa ulicy zapisana po polsku w innym formacie niż znaki informacyjne. Powstała w wyniku akcji Samorządu m. Wilna upamiętniania języków i narodów ważnych dla kultury i historii Litwy (zob. zdjęcie 2). Należy do znaków publicznych ze względu na fundatora znaku – Samorząd m. Wilna.

Zdjęcie 2. Dwujęzyczny znak symboliczno-informacyjny. Fot. K. Geben

Szyldy sklepowe i oficjalne oznakowania stanowią domenę języka litewskiego i języka angielskiego, również muzea najczęściej podają godziny otwarcia w językach litewskim i angielskim. Wyjątkiem jest tzw. „Cela Konrada" (ul. Aušros Vartų 7a) – wystawa odwiedzana przede wszystkim przez turystów z Polski. Dwujęzyczny napis na jej budynku skierowany jest do zwiedzających w języku polskim, nie zaś angielskim, co może nieco dziwić w kontekście innych napisów informacyjnych (zob. zdjęcie 3).

Zdjęcie 3. Dwujęzyczny znak publiczny o funkcji informacyjnej. Fot. K. Geben

Na sześciu innych znakach publicznych są napisy w więcej niż dwóch językach. Socjolingwistyczne badania traktują języki napisów jako wybór aksjologiczny, który może wyrażać tożsamość nadawcy, możliwą do odczytania tylko przez znających kontekst zapisu (por. Backhaus, 2006, s. 52). Czterojęzyczny uszczegóławiający napis na tablicy nazywającej plac w języku litewskim: „Adomo Mickevičiaus skveras" podaje informację o poecie w językach (kolejno) litewskim, polskim, białoruskim i angielskim o następującej treści:

> Adam Mickiewicz (1798–1855) – poeta, filomata, pochodzący z terenów historycznego Wielkiego / Księstwa Litewskiego, jeden z najsłynniejszych przedstawicieli XIX w. literatury romantyzmu.

Czterojęzyczny zapis informacji o Adamie Mickiewiczu przygotowany przez władze Samorządu m. Wilna podkreśla przynależność poety do wspólnej przeszłości

Litwinów, Polaków i Białorusinów, nie wyróżniając przy tym znaczenia dla kultury polskiej. Czwarty język (angielski) jest adresowany do turystów nieznających żadnego z języków tego regionu.

Tablice pamiątkowe ufundowane przez prywatnych inwestorów, napisy reklamowe, tymczasowe wystawy, szyldy i inne znaki przedwojenne oraz napisy współczesne zamieszczone przez artystów, osoby prywatne i fundacje z pozwolenia władz miasta są rozumiane jako znaki prywatne. Wilno jest głównym ośrodkiem turystycznym i miejscem, które przyciąga największe inwestycje zagraniczne. Państwo polskie inwestuje we współczesne media polskie na Litwie, czego świadectwem w KJ były przez niedługi okres dwujęzyczne reklamy na wiatach przystankowych: „Łączy nas / TVP Wilno / Vienija mus / TVP Wilno". W czasach pandemii COVID-19 obywatele państw ościennych odwiedzali Litwę najczęściej, przodowali Polacy, Łotysze i Białorusini (*Lietuvos statistikos metraštis: Turizmas*, 2019). Turyści z Polski, odwiedzając Wilno, szukają przede wszystkim polskich miejsc pamięci i podążają szlakiem Mickiewicza, Słowackiego, Miłosza, Moniuszki, Syrokomli (Szostakowski, 2012).

Kawiarnia „Sakwa" (ul. Paco 2) przez swoją nazwę (przestarz. 'trzos, sakiewka'), podkreśla polską tożsamość właścicieli, a ze względu na pewną egzotyczność i zbieżność z przestarzałym wyrazem litewskim o tym samym brzmieniu, funkcjonuje w takiej postaci graficznej od 2003 roku. Użycie litery „w" wskazuje na obecność alfabetu polskiego, więc nazwa może być odczytywana jako polska. Z kolei kawiarnia „Pogulianka" (ul. Basanavičiaus 29), mimo że nawiązuje do przedwojennej nazwy ulicy, nie stanowi polskiego znaku językowego ze względu na litewski sposób zapisu.

Starówka to miejsce wydarzeń z przeszłości i miejsce zamieszkania postaci ważnych dla kultury polskiej i litewskiej. Akceptacja postaci związanej z historią i kulturą w obecnym świecie wartości wyrażana jest za pomocą języka tablic – tekstu symbolicznie utrwalającego postać ważną zarówno dla Litwinów, jak też dla Polaków, natomiast nie znajdziemy żadnych napisów poświęconych postaciom politycznym. Z inicjatywy prywatnych sponsorów i artystów w 2019 roku w artystycznej dzielnicy Wilna na Zarzeczu odsłonięto pomnik Antoniego Wiwulskiego, przedstawiający szynel wojskowy naturalnej wielkości z brązu i tablicę w trzech językach. Pomnik „zawieszony" jest na ścianie domu przy ul. Užupio 5, gdzie mieszkał autor Trzech Krzyży w Wilnie i Pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie. Następny wielojęzyczny znak „Schody Czesława Miłosza" (ul. Bokšto) oprócz fragmentów poezji wypisanych na schodkach zawiera informacje o poecie w językach (kolejno) litewskim, angielskim i polskim. Taka kolejność języków jest zgodna z regulacjami ustawowymi. Nietypowym znakiem ze względu na kompozycję językową jest zachowana w Zaułku Literackim przedwojenna tablica w języku polskim: „W tym domu mieszkał /Adam Mickiewicz / 1823", do której w czasach sowieckich zostały dodane napisy w języku rosyjskim i litewskim, umieszczono je wówczas poniżej znaku polskiego. Na jednym z dziedzińców Uniwersytetu Wileńskiego w 2011 roku odsłonięto tablicę poświęconą

Czesławowi Miłoszowi (zob. zdjęcie 4), gdzie zapis imienia i nazwiska wystąpił w języku polskim, umieszczonym nad litewskim, co odbiega od nakazu kolejności języków, sama zaś treść jest w językach litewskim, polskim i łacińskim:

> Czesław Miłosz / 1911–2004 / Česlavas Milošas / Poetas, Nobelio premijos laureatas, Vilniaus universiteto auklėtinis / Poeta, laureat Nagrody Nobla, absolwent Uniwersytetu Wileńskiego / Poeta Nobeliano praemio ornatus, alumnus Universitatis Vilnensis / Nigdy od ciebie, miasto, nie mogłem odjechać… / Niekad tavęs, mieste, negalėjau palikti... / Numquam te, mea urbs dilecta, relinquere quivi… / Czesław Miłosz (podpis)

Zdjęcie 4. Tablica pamiątkowa w trzech językach. Fot. K. Geben

Z prywatnej inicjatywy artystów litewskich za zgodą władz miasta został zrealizowany projekt umieszczenia wielojęzycznych napisów i instalacji na Zarzeczu (ul. Užupio), np. nazwanie części Wilna na znaku w języku litewskim „Užupio respublika” wraz z poniżej umieszczoną nazwą przetłumaczoną (nie zaś zapisaną w transliteracji) w językach (kolejno): białoruskim, jidysz, rosyjskim i polskim –„Republika Zarzecza” (zob. zdjęcie 5).

Zdjęcie 5. Znak w pięciu językach jako prywatna inicjatywa artystyczna zaakceptowana przez władze miasta. Fot. K. Geben

Kolejnym przedsięwzięciem artystycznym jest „Konstytucja Republiki Zarzecza" – zapis 38 praw człowieka. „Konstytucja Republiki Zarzecza" została przetłumaczona na więcej niż 50 języków (wśród nich też na język polski) i zaistniała w postaci dużych tablic umieszczonych obok siebie na murze budynku przy ul. Paupio 4 jako wielojęzyczny polifoniczny znak KJ Wilna.

W badaniach odwołano się do perspektywy subiektywistycznej (Shohamy i in., 2010, s. xviii), by ustalić, jak sami użytkownicy przestrzeni miejskiej postrzegają krajobraz lingwistyczny miasta. Analizowane są ankiety w języku polskim i litewskim, które wypełnili młodzi mieszkańcy Wilna w wieku 16–30 lat[4]. Porównuję odpowiedzi

[4] Ułożoną przeze mnie ankietę w formularzu Google rozpowszechniła metodą kuli śnieżnej wśród osób korzystających z Facebooka studentka czwartego roku polonistyki na Uniwersytecie Wileńskim, Aneta Savelytė. Analizowane są trzy pytania: 1) Czy czujesz się komfortowo (dobrze), gdy widzisz napisy

30 respondentów, którzy deklarują język polski jako ojczysty (lub jeden z ojczystych) i 30 respondentów deklarujących język litewski jako ojczysty.

Odpowiedzi respondentów polskich są do siebie podobne. 28 (93%) osób z polskim językiem ojczystym odpowiedziało twierdząco na pytanie: „Czy czujesz się komfortowo (dobrze), gdy widzisz napisy w języku litewskim?" Również 28 (93%) stwierdziło, że czuje się komfortowo (dobrze), gdy widzi napisy w języku polskim. Odpowiedzi świadczą o pozytywnym stosunku do języka litewskiego i języka polskiego. Na pytanie: „Czy chcesz, by napisy na budynkach i reklamy były również w innych językach niż litewski?", również 93% odpowiedziało twierdząco.

100% respondentów deklarujących język litewski jako ojczysty czuje się komfortowo, widząc napisy w języku litewskim, a jedynie połowa (16 osób, 53%) czuje się dobrze, gdy widzi napisy w języku polskim. Napisy w innym języku niż tylko litewski chciałoby widzieć 18 (60%) ankietowanych. Tu odpowiadający mogli mieć na myśli dowolny inny język, wśród młodych osób preferowany jest angielski. Uogólniając, można stwierdzić, że młodzi polscy mieszkańcy Wilna akceptują obecny stan rzeczy, a napisy w języku polskim nie byłyby mile widziane przez połowę młodych Litwinów.

Dyskusja i wnioski

Język polski na Litwie nie jest uważany za prestiżowy przez większość mieszkańców kraju (Geben, 2013, s. 230). Chęć pozostania anonimowym, przypisania siebie do większości społecznej mówiącej bardziej prestiżowym językiem wpływa na to, że nie powstają napisy nieformalne (np. graffiti) w języku polskim[5]. Chociaż język polski pełni funkcję języka ojczystego pewnej grupy ludności Wilna, nie rozprzestrzenia się jednak poza mniejszość polską, nie wkracza do przestrzeni miejskiej jako język sztuki ulicy (Moch, 2016, s. 110). Z niniejszych badań wynika, że w 2022 roku nie znaleziono na Starówce wileńskiej wlepek i graffiti w języku polskim, być może również dlatego, że w slangu młodzieży większość wyrazów stanowią zapożyczenia z języka rosyjskiego, litewskiego i angielskiego.

Krajobraz językowy Wilna nie odzwierciedla sytuacji demograficznej w mieście (Muth, 2012, s. 215), co świadczy o zjawisku prawnej hiperpoprawności. Heiko F. Marten (Marten, 2010, s. 129) używa tego terminu (ang. *legal hypercorrection*), gdy

w języku litewskim?; 2) Czy czujesz się komfortowo (dobrze), gdy widzisz napisy w języku polskim?; 3) Czy chcesz, by napisy na budynkach i reklamy były również w innych językach niż litewski?

[5] Na obrzeżach miasta (ul. Žaliųjų Ežerų) studentka polonistyki, Katarzyna Jachimowicz, wykonała zdjęcie graffiti w języku polskim: „koxam cię sloneczko", które zawierało charakterystyczne dla młodzieży wileńskiej zmiany graficzne. Zapisano je z rosyjskim „x" i litewskim „l" jako „ł". Graffiti wkrótce zostało zamalowane i nie jest brane pod uwagę ze względu na miejsce zapisu poza centrum Wilna.

zachowania językowe, które są zgodne z „nowymi" prawami językowymi w społeczeństwach postsowieckich, są przestrzegane bardziej rygorystycznie niż to byłoby konieczne. Badacz obecności języka rosyjskiego w miastach łotewskich stwierdza, że następuje marginalizacja języka mniejszości, a język angielski przejmuje te funkcje językowe, które w przeszłości należały do rosyjskiego, niezależnie od tego, czy osoby mieszkające i odwiedzające miasto potrafią go używać, przez co KJ nie reprezentuje realnej wielojęzyczności miasta (Marten, 2010). Język rosyjski w 2022 roku znalazł się w bardzo skomplikowanej sytuacji ze względu na wojnę w Ukrainie i jego obecność w napisach prywatnych w miastach litewskich wymaga osobnych badań.

Tablice informacyjne w innych językach niż litewski nie są postrzegane przez respondentów jako konieczne, w dodatku ich instalowanie skutecznie jest hamowane przez system kar administracyjnych. Oficjalne znaki są jedynie w języku państwowym, brakuje przyzwolenia władz na polski zapis nazwisk w nazwach ulic. W czasach sowieckich, gdy informacje podawano w języku litewskim i rosyjskim, wykształciły się pewne wzory zachowań mieszkańców Wilna, np. prywatne ogłoszenia (o zgubieniu kluczy, zaginięciu kota) są w języku litewskim i ewentualnie rosyjskim, natomiast w języku polskim nie są spotykane. Jest to złożone psycho- i socjolingwistyczne zjawisko w państwach postsowieckich, ponieważ przeszłość pod okupacją sowiecką i odzyskanie niepodległości w XX wieku wyzwalają pewne niepisane zasady. Z badań Polaków wileńskich (Geben, 2010, s. 160) wynika, że Polacy sami rzadko używają języka polskiego w sferze usług, np. w sklepach, w kawiarni; większość ankietowanych stwierdza, że komunikuje się w języku litewskim. Poza tym 31% Polaków nigdy nie pisze po polsku w żadnych okolicznościach, co również przyczynia się do tego, że w KJ Wilna napisy prywatne w języku polskim nie występują.

Prywatne przedsiębiorstwa nie decydują się na dwujęzyczną reklamę lub oznakowanie swojej działalności w języku polskim, ponieważ zmniejszyłoby to zainteresowanie znakiem wśród innych narodowości. Reklama w języku polskim jest skierowana do konkretnej mniejszości narodowej, przez co traci rangę reklamy ogólnonarodowej (w języku litewskim) lub „światowej" (w języku angielskim). Znaki nieoficjalne w języku polskim nie pojawiły się w przestrzeni publicznej w 2022 roku z powodu braku potrzeby ekonomicznej pisania w języku polskim i niejasnego statusu tego typu reklam i ogłoszeń. Peter Backhaus (Backhaus, 2006, s. 55) zwraca uwagę na to, że twórcy znaków starają się przemawiać do czytelników językiem, który jest postrzegany jako bardziej prestiżowy niż język ojczysty. Angielski jest często kojarzony z nowoczesnością i statusem międzynarodowym, skutecznie pełni rolę prestiżowego języka komunikacji w sektorze turystycznym, stąd widzimy wiele znaków, w których angielski nie jest użyty z powodu konieczności komunikacyjnej, ale jedynie z powodu nastawienia na prestiż wśród odbiorców, szczególnie młodzieży.

Język litewski używany w napisach prywatnych i publicznych, np. na budynkach urzędów, siedzibach partii politycznych i obiektach użyteczności publicznej,

odzwierciedla politykę językową i jest dominującym kodem. Język większości jest rozumiany przez pozostałe mniejszości mieszkające na tym samym terenie, stąd nie ma konieczności pisania ekwiwalentnych informacji w językach mniejszości ze względów komunikacyjnych (por. Karmowska, 2020, s. 35). Na przyczyny krytycznego spojrzenia na dwujęzyczne znaki przez część mieszkańców należących do mniejszości narodowych zwraca uwagę Nicole Dołowy-Rybińska:

> Kilka lat temu pojawiły się w przestrzeni publicznej wlepki *A serbsce?* na tych znakach i tablicach, które powinny być, a nie są, dwujęzyczne. Co ciekawe, działania te spotkały się z krytyką nie tylko społeczeństwa dominującego, ale i części Łużyczan. Taka reakcja oznaczać może przyzwolenie na marginalizację, strach przed działaniem niezgodnym z prawem bądź obawy przed reakcją grupy dominującej na naznaczanie krajobrazu językowego obecnością mniejszości (Dołowy-Rybińska, 2017, s. 85).

Obecność języka polskiego w napisach oficjalnych jest mniejsza niż można byłoby się spodziewać ze względów społecznych i historycznych, jednak potrzebne są dalsze badania zmieniającego się KJ Wilna. Brak języka polskiego w dyskursie znaków nieoficjalnych jest wynikiem postrzegania go jako języka o niższym prestiżu, natomiast oficjalne znaki w języku polskim są skierowane raczej do turystów, nie do mniejszości polskiej, znającej język litewski.

Bibliografia

Backhaus, P. (2006). Multilingualism in Tokyo: A look into the linguistic landscape. *International Journal of Multilingualism*, *3*(1), 52–66. https://doi.org/10.1080/14790710608668385

Backhaus, P. (2007). *Linguistic landscapes: A comparative study of urban multilingualism in Tokyo*. Multilingual Matters. https://doi.org/10.21832/9781853599484

Dagenais, D., Moore, D., Sabatier, C., Lamarre, P., & Armand, F. (2009). Linguistic landscape and language awareness. W E. Shohamy & D. Gorter (Red.), *Linguistic landscape: Expanding the scenery* (ss. 253–269). Routledge.

[Dane Samorządu m. Wilno]. (2022). Microsoft Power BI. Pobrano 14 czerwca 2022, z https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiOTE2Mzk5MjEtZGU5Yi00MTU1LWFkOGEtYmQ2M2ZiM2RmYzQxIiwidCI6ImFmZjM2MzMxLTNlNWUtNDdlOC1hZjkzLTE4NTFkNmQxZmUzYiIsImMiOjh9

Dołowy-Rybińska, N. (2017). Krajobrazy językowe mniejszości językowych Europy. Znaczenie, rola, wyzwania. *Kultura współczesna: Teoria, interpretacje, praktyka*, *2017*(4), 79–91. https://doi.org/10.26112/kw.2017.97.07

Geben, K. (2010). Vilniaus lenkų kalbinė savimonė, daugiakalbystė ir tapatybė. W M. Ramonienė (Red.), *Miestai ir kalbos* (ss. 153–173). Vilniaus universiteto leidykla.

Geben, K. (2013). Lietuvos lenkai ir lenkų kalba Lietuvoje. W M. Ramonienė (Red.), *Miestai ir kalbos 2. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis (kolektyvinė monografija)* (ss. 217–234). Vilniaus universiteto leidykla.

Geben, K. (2018). Funkcje urbanonimów w felietonach Czesława Jankowskiego. *Slavistica Vilnensis*, *63*, 263–272. https://doi.org/10.15388/SlavViln.2018.63.11854

Geben, K., & Zelinska, M. (2021). Translanguaging in Polish minority schools in Ukraine and Lithuania. *Zeitschrift für Slawistik*, *66*(2), 229–248. https://doi.org/10.1515/slaw-2021-0011

Gorter, D. (2006). Introduction: The study of the linguistic landscape as a new approach to multilingualism. W D. Gorter (Red.), *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism* (ss. 1–6). Multilingual Matters. https://doi.org/10.21832/9781853599170-001

Gruodytė, J. (2016). Tarmių vartojimas Pabradėje (skelbimų duomenys). *Taikomoji kalbotyra*, *2016*(8), 244–264. https://doi.org/10.15388/TK.2016.17513

Jaworski, A., & Thurlow, C. (Red.). (2010). *Semiotic landscapes: Language, image, space*. Continuum.

Karmowska, A. (2020). „Nie ma potrzeby...". Język sąsiada w krajobrazie językowym pogranicza polsko-czeskiego – analiza porównawcza Kudowy Zdroju i Náchodu z uwzględnieniem opinii ich mieszkańców. *Humanistyka i Przyrodoznawstwo*, *2020*(26), 21–37. https://doi.org/10.31648/hip.6754

Kasner, M. (2019). Vilnius archipelago: Performative walks around this performative city. *Slavia Meridionalis*, *19*, Article 1964. https://doi.org/10.11649/sm.1964

Kedars, M., & Verschik, A. (2019). Comparing linguistic landscapes of Tallinn and Vilnius. W *18. rakenduslingvistika kevadkonverents: Eesti keele aasta: rakenduslingvistika vaatenurk 25.–26. aprill 2019, Tallinn: Teesid / Abstracts: EAAL 18th Annual Conference Year of Estonian: Perspective of Applied Linguistics April 25–26, 2019, Tallinn* (s. 26). Estonian Association for Applied Linguistics. https://www.rakenduslingvistika.ee/wp-content/uploads/2020/06/Teesid-2019.pdf

Landry, R., & Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, *16*(1), 23–49. https://doi.org/10.1177/0261927X970161002

Lietuvos gyventojai 2021 metais. Lietuvos Respublikos 2021 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatai. (2022, marzec 10). ArcGIS StoryMaps. Pobrano 14 czerwca 2022, z https://storymaps.arcgis.com/stories/d7ac6efa3e99480992e956f440a1b3ec

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas: Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (Nr XII-1869). (2015, czerwiec 25). Lietuvos Respublikos Seimas. Pobrano 14 czerwca 2022, z https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b8d908c0215b11e58a4198cd62929b7a/asr

Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas (Nr I-779, red. z dn. 3 lipca 2002). (1995, styczeń 31). Lietuvos Respublikos Seimas. Pobrano 13 czerwca 2022, z https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15211?jfwid=32wf6lrn

Lietuvos statistikos metraštis: Turizmas. (2019). Oficialiosios statistikos portalas. Pobrano 14 czerwca 2022, z https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-statistikos-metrastis/lsm-2019/verslas/turizmas

Marten, H. F. (2010). Linguistic landscape under strict state language policy: Reversing the Soviet legacy in a regional centre in Latvia. W E. Shohamy, E. Ben-Rafael, & M. Barni (Red.), *Linguistic landscape in the city* (ss. 115–132). Multilingual Matters. https://doi.org/10.21832/9781847692993-009

Masojć, I. (2019). Miejsce języka polskiego w wielojęzycznym repertuarze uczniów szkół polskich na Litwie. *Polonistyka: Innowacje*, *2019*(10), 35–50. https://doi.org/10.14746/pi.2019.2.10.3

Moch, W. (2016). *Street art i graffiti: Litery, słowa i obrazy w przestrzeni miasta*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki.

Moore, I. (2018). Linguistic, ethnic and cultural tensions in the sociolinguistic landscape of Vilnius: A diachronic analysis. W M. Pütz & N. Mundt (Red.), *Expanding the linguistic landscape: Multilingualism, language policy and the use of space as a semiotic resource* (ss. 229–263). Multilingual Matters. https://doi.org/10.21832/9781788922166-014

Muth, S. (2008). Multiethnic but multilingual as well? – The linguistic landscapes of Vilnius. W S. Sahel & R. Vogel (Red.), *Norddeutsches Linguistisches Kolloquium* (ss. 121–146). https://biecoll.ub.uni-bielefeld.de/index.php/nlk/article/view/332/425

Muth, S. (2012). The linguistic landscapes of Chișinău and Vilnius: Linguistic landscape and the representation of minority languages in two post-Soviet capitals. W D. Gorter, H. F. Marten, & L. Van Mensel (Red.), *Minority languages in the linguistic landscape* (ss. 204–224). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230360235_12

Ruzaitė, J. (2017). The linguistic landscape of tourism: Multilingual signs in Lithuanian and Polish resorts. *Eesti Ja Soome-Ugri Keeleteaduse Ajakiri / Journal of Estonian and Finno--Ugric Linguistics*, *8*(1), 197–220. https://doi.org/10.12697/jeful.2017.8.1.11

Shohamy, E., Ben-Rafael, E., & Barni, M. (2010). Introduction. W E. Shohamy, E. Ben-Rafael, & M. Barni (Red.), *Linguistic landscape in the city* (ss. xi–xxviii). Multilingual Matters.

Spolsky, B. (2009). Prolegomena to a sociolinguistic theory of public signage. W E. Shohamy & D. Gorter (Red.), *Linguistic landscapes: Expanding the scenery* (ss. 25–39). Routledge.

Syrnicka, K. (2001). *Polska epigrafika nagrobna na Wileńszczyźnie: Tradycja i współczesność*. Fundacja Pomocy Szkołom Polskim na Wschodzie im. Tadeusza Goniewicza.

Szostakowski, J. (2012). *Wilno i okolice: Przewodnik literacki*. Standartų spaustuvė.

Tolkačevski, K. (2013). Asmens įvaizdis XIX a. Vilniaus kapinių epitafijose: Komunikacinis aspektas. *Knygotyra*, *61*, 58–62. https://doi.org/10.15388/kn.v61i0.1963

Walkowiak, J. (2018). Urbanonimia wyobrażona: Przewodnik po Wilnie nieistniejącym. *Język Polski*, *2018*(4), 94–105. https://doi.org/10.31286/JP.98.4.9

Język polski w krajobrazie językowym Wilna

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza użycia polskich znaków językowych w przestrzeni publicznej w Wilnie i znalezienie odpowiedzi na pytanie, jakie są przyczyny obecności lub nieobecności języka polskiego w krajobrazie językowym Wilna w roku 2022. Przedmiotem badań są napisy w języku polskim znalezione w przestrzeni publicznej na Starówce wileńskiej. W wyniku eksploracji prowadzonej od grudnia 2021 do

maja 2022 roku zgromadzono 52 zdjęcia napisów, na których występuje język polski. Znaki zostały zanalizowane metodą przyjętą w badaniach krajobrazu językowego, podzielono je według specyfiki językowej na znaki: (1) jednojęzyczne, (2) polifoniczne oraz (3) mieszane. Ponadto podzielono znaki na publiczne i prywatne. Specyfiką funkcjonowania języka polskiego w Wilnie jest jego forma mówiona, mieszkańców cechuje wielojęzyczność oraz naprzemienne użycie kilku języków. Chęć pozostania anonimowym, przypisania siebie do większości społeczeństwa mówiącej bardziej prestiżowym językiem wpływa na to, że nie powstają napisy nieformalne (np. graffiti) w języku polskim. Tablice informacyjne w innych językach niż litewski nie są postrzegane przez respondentów jako konieczne, w dodatku ich instalowanie skutecznie jest hamowane przez system kar administracyjnych.

Słowa kluczowe: krajobraz językowy; Wilno; mniejszość polska; napisy polskie

The Polish Language in the Linguistic Landscape of Vilnius

Abstract

The aim of this article is to analyse the use of Polish-language signs in public space in Vilnius and to identify the reasons for the presence or, conversely, absence of Polish in the linguistic landscape of Vilnius in 2022. The subject of the study is inscriptions in Polish found in public space in the Old Town in Vilnius. As a result of the exploration carried out from December 2021 to May 2022, 52 photos of inscriptions in Polish were taken. The signs were analysed using the method adopted in the study of the linguistic landscape. They were classified according to their linguistic specificity into (1) monolingual, (2) polyphonic and (3) mixed signs. Apart from this, they were also classified into public and private ones. The specificity of the functioning of the Polish language in Vilnius is that it functions in speech rather than writing. Poles from Vilnius are multilingual and use several languages alternately. The willingness to remain anonymous by assigning oneself to the majority of society speaking a more prestigious language means that informal inscriptions (e.g. graffiti) are not created in Polish. Information signs in languages other than Lithuanian are not seen by the respondents as necessary, and their installation is effectively hampered by the system of administrative penalties.

Keywords: linguistic landscape; Vilnius; Polish minority; inscriptions in Polish

Dr Kinga Geben, Associate Professor at Vilnius University, Vilnius, Lithuania; PhD – 2002, University of Warsaw. Author and co-author of two books, textbooks and a dictionary, and 50 scholarly articles; co-editor of a collective volume. Her scholarly interests include multilingualism, Polish language and culture, language didactics.

Bibliography (selected): *Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie* [Linguistic competence and consciousness and lexical layers in the idiolect of the youth of Polish background in the Vilnius Region], Warszawa (Warsaw) 2003; Lietuvos lenkai ir lenkų kalba Lietuvoje [Lithuanian Poles and the Polish language in Lithuania], in: M. Ramonienė (ed.), *Miestai ir kalbos 2. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis (kolektyvinė monografija)* [Cities and languages 2: A sociolinguistic map of Lithuania (collective monograph)], Vilnius 2013, 217–234; (with Meilutė Ramonienė), Language use and self-identification: The case of Lithuanian Poles, *Sociolinguistic Studies* 9(2–3), Sheffield 2015, 243–267; (with Irena Fedorovič), Idiolekt Wojciecha Piotrowicza: słownictwo prozy autobiograficznej [Idiolect of Wojciech Piotrowicz: A vocabulary of autobiographical prose], *Slavistica Vilnensis* 65(1), Vilnius 2020, 87–102; (with Maria Zielinska), Translanguaging in Polish minority schools in Ukraine and Lithuania, *Zeitschrift für Slawistik* 66(2), Berlin 2021, 229–248.

Correspondence: Kinga Geben, Faculty of Philology, Vilnius University, Vilnius, Lithuania, e-mail: kinga.geben@flf.vu.lt

Support of the work: The study was conducted at the author's own expense.

Competing interests: The author is a co-editor of this volume of the journal.

Publication History: Received: 2022-07-14; Accepted: 2022-11-15; Published: 2022-12-31.